

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԵՊԱՐԽԻ

ԱՐԺԱՅԱԳԱՅԱՆՈՒԹՅԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 118

25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1913

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ

ԵՍ ԵՄ
ՔՆՍԿԷ
ՏՈՒՐՈՒ
ԿԵՆԵՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. — Թուրքիոյ համար տա-
րեկան՝ 40 դհկ. արծ. վեցամսեայ՝ 20. — մէկ թիւ՝ 1 դհկ. — Արսաւան-
ւան տար. Ֆր. 10. վեցամս. 5. — Վճարմունք կանխիկ են:

ՀԱՍՅԷ. — Կարողիկէ Արձագանգ, Բերա, 5. Պայրամ փողոց. 5, 4.
Պոլիս:

GATOGHIGUÉ ARTZAKANK

Péra, 5 Rue Baïram 5

Constantinople

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ. — 1. — Արձագանգ կը հրատարակուի
Շաբաթ օրերը: 2. — Խմբագրութիւնս պարտաւորեալ չէ ան-
պատճառ կամ նոյնութեամբ հրատարակել իրեն զրկուած ու է
յօդուած: 3. — Կեղծանունով զրկուած յօդուածներու հեղինակը
կը պարտի իր իսկական անունը ծանուցանել Խմբագրատեղին:
4. — Ձեռագիրները ետ չեն դարձուիր: 5. — Յօդուածներու
ձեռագիրները պէտք է գրուած ըլլան թուղթին մէկ կողմը մի-
այն: 6. — Ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմանագրով թիւնք
կը կատարուին: 7. — Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է
անհրաժեշտ երկու դահեկանի նամակադրոշմ ի միասին զրկել:

ՏՊԱՐԱՆ Կարողիկէ Արձագանգի Բերա, 5 Պայրամ փ. 5:
Տպարանս ըստ ամենայնի ճոխ և ի վիճակի է որ և իցէ տպա-
գրական գործոց համար: Կը տպուին ամէն տեսակ ծանուցմունք,
գիրքեր, տետրներ, հրաւիրագիրներ, քարդեր, քարդ-ատրէսներ,
մահազդհներ, եւն., եւն.: Դիւները անմեղեցիկ կերպով աժան են:
Գեղեցկագիտական ճաշակի և տպագրական մաքրութեան կող-
մանէ յաճախորդները անտարակոյս գոհ պիտի մնան:

ԿԱԹՈՂՈՍԷԱՐԱԳԱՆԳ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ՝ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Երրորդ տարի 25 Հոկտեմբեր 1913 Թիւ 118

«Սրբազան Բաժնաւայապետն Պիոս Ժ. կը մաղթէ որ Կաթողիկէ Առձազանց շաքաթաբերքը շա-
րունակէ Հայաստանի կաթողիկէ ժողովրդոց մէջ, մանաւանդ ի գաւառս, փրկարար առաքելութիւն մը կա-
սարել, ի բարգաւաճանս կրօնից եւ ի հոգեւոր օգուտ հոգիներու: Այս մաղթանաց արդիւնաւորութեան համար
Սրբազան Հայրն սրտագին կ'օրհնէ յիշեալ Շաքաթաբերքը, ինչպէս նաեւ ամոր խմբագիրներն եւ ընթերցողները»:

Նամակ կարդ. Մերի տէլ Վալի, առ Ամեն. Ս. Պօղոս Պետրոս ԺԳ. Թեղեման, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք Կիլիկիոյ
23 Նոյեմբերի 1912, ընդ 60780 քուտնամարաւ:

ԴԵՊՅԵՐ ԵՒ ՍԿԶԻՌՆԻՔՆԵՐ

ԵՐԼՈՒ ԿԱԹՈՂՈՍԷՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ...

Այնպէս՝ ինչպէս որ կ'ըլլան երկու կրօնք, երկու քրիստոնէութիւն, որոնցմէ մին անշուշտ սխալ է: Բրիստոնէութիւն և ոչ-քրիստոնէութիւն. ահա երկու կրօնք, որոնց երկրորդը, ո՛րչափ ալ ճիւղաւորուած ըլլայ այլ եւայլ անդանց ներքեւ, Պրահմայ, Պուտտայ ևն., տրամաբանօրէն սխալ է և մոլորութիւն է: Կաթողիկէութիւն և ոչ-Կաթողիկէութիւն. ահա՛ երկու քրիստոնէութիւն, որոնց երկրորդը, ինչ անուն որ կրէ՝ արեւելեան եկեղեցի, Բողոքականութիւն, ևն., Աւետարանի ոյժովն իսկ կը դատապարտուի ստորութեան ու մոլորութեան:

Ահա՛ այսպէս կայ նաև երկու Կաթողիկէութիւն:

Ի՞նչ է փիլիսոփայական պատճառը այս երկուութեան:

Մարդկային միտքն է. որ նախաստեղծ մարդուն ամբարտաւան անհնազանդութեան յանցանքով իր վերջին վախճանէն քեցուելով, կորսնցուց ճշմարտութիւնը, որ լոյս է, Լոյսն նւարիս որ լուսաւոր առնէ զամեցայն մարդ. և մարդկային միտքը, որ բնութեամբ Աստուծոյ նման ստեղծուած է, միւրընդեմ խաւարի, այս է՝ մահաբեր մոլորութեան մէջ. Նսե՛աք ի խաւարի եւ ի ստուերս մահու: Թէեւ Բրիստոս Փրկիչն ազատեց մարդկութիւնը խաւարին իշխանութենէն, սակայն մարդուս ինքնիշխան ազատութիւնը չի ջնջեց, որով շատ մարդիկ Սրբեցին զխաւար առաւել քան զլոյս: Հետեւաբար այս երկուութեան պատճառը մարդուս ամբար-

տաւանութիւնն է, որ կը կուրցնէ մտաց աչքերը, կը քարացնէ սիրտը և կը խարխափեցնէ խաւարի մէջ. երբ կը հնազանդի մարդըս Աստուծոյ յայտնութեան և իշխանութեան և հեղինակութեան, ունի լոյսն ու ճշմարտութիւնը. իսկ երբ ուղէ քննել, դատել, պատգամել, և ըմբոստանայ, չի հնազանդի, ահա՛ կը պատէ զինքը խաւարն, ու թըշուառաբար կը թաւալի մոլորութեան մէջ:

Իսկ միեւնոյն ճշմարտութեան, Կաթողիկէութեան ծոցին մէջ իսկ ինչպէս կրնայ տիրել այս երկուութիւնը, այս դժբախտ խաւարը: Այնպէս՝ ինչպէս Քրիստոսի աշակերտաց մէջ իսկ շարունակ կար Յուդա մը. ինչպէս առաջին ձեռնադրուող եօթը սարկաւազներէն մին իսկ հերետիկոսացեալ եղաւ. ասոնք եւ իրենց նմանները՝ ազատ միտքեր էին, Հայրաք, ամբարտաւանք, յանդգունք, որք հակառակ կան հեմարտութեան, մարդք ապականեալք մօտ, անպիտանք ի հաւատս (Բ. Տիմ. Գ.): Ասոնք ինքնահաւան քննադատներ են, վճռատու են. ասոնք իբրեւ թէ փրկափայ, ինքնագիտակից Կաթողիկէներ են. ասոնք դատաւորներն են բանին Աստուծոյ և Նուիրապետ Իշխանին՝ Յաջորդին Ս. Պետրոսի. ասոնք թէ՛ ըստ պատշաճութեան և թէ՛ երբեմն նոյն իսկ ըստ էութեան՝ առնելեաց մասին դաս կու տան Քահանայապետին. իրենք են անսխալ և ո՛չ Քահանայապետը, ո՛չ թէ իրենք Անոր, այլ Նա իրենց պէտք է հնազանդի: Ասոնք ուրեմն են այն մոյի որովք զոր թշնամին զաղտագողի ցանեց Քրիստոսի արտին ցորեանին մէջ (Մատթ. ԺԳ): Մինչև իսկ իր ծառաներն ապշեցան ու ըսին. «Ո՛վ Տէր, մի՛թէ բարի հունց չի սերմանեցի՞ր քու ազարակիդ մէջ. հապա ուսկի՞ց է անոր մէջ այդ որովք»: Եւ երբ եռանդուն ծառաները կ'ուզէին կորզել այդ որովքները, հրաման չտուաւ Տէրը և ըսաւ. «Թո՛ղ տե՛ք որ անին ի միասին մինչեւ հունձի ժամանակ», ա՛ն ատեն պիտի զատուին և այրուին որովքներն անշէջ կրակի մէջ:

Քրիստոս՝ ամբողջական Կաթողիկէութիւն կը պահանջէ. Ուսուցե՛ք զամենայն որ

ինչ պատուիրեցի ձեզ. իսկ ասոնք իրենց մտաց ծնունդը, մասնաւոր Կաթողիկէութիւն կը քարոզեն: Այս ամբարտաւան Կաթողիկէները ըստ ժամանակին ալիւլալ մակդիրներով որակուած են. Ազատական Կամ Ազատական (Libéral) ըսուեցան, մանաւանդ Գաղղիոյ, Գերմանիոյ և Ամերիկայի մէջ. կոչուեցան նաև Պատեհապաշտք (Opportunistes). Սիլլոնականք (Sillonistes) ևն., և ինչպէս որ Լուտերին և իրեններուն ազատամտութենէն՝ բողոքականութիւնը ծնաւ, այսպէս ալ ազատամիտ Կաթողիկէութենէն ահաւոր վիժած մը լոյս տեսաւ և լանուն առաւ՝ Արդիականութիւն (Modernisme), զուր ամենայն մոլորութեանց և ապականութեանց: Երկու դրօշներու խնդիրն է, Քրիստոսի և սատանայի: Մեծն Պօսիւէ սատանան կը նմանցնէ մուխի, որ կը մտնէ ամէն ծակտիքի մէջ. այսպէս դժոխային ամբարտաւանութեան դաւակ եղող այդ ազատամիտ արդիականութիւնը տակաւ թափանցած էր Կաթողիկէութեան ամէն խաւերուն մէջ՝ անհասանելի կեղծիքով. մինչև որ մերկացուցուեցաւ ու շանթահարեցաւ Եկեղեցւոյ անսխալ Գլուխէն:

Ինչո՞ւ թոյլ կու տայ Աստուած այս դժբախտ երկուութեան, նոյն իսկ ճշմարտութեան ծոցին մէջ: Ես ի՞նչ գիտեմ. պիտի հաւատամ սակայն իր անսուտ խօսքին: Ըսաւ. «Ահա սա կայ ի գլորումն եւ ի կանգնումն բազմաց» (Ղուկ. Բ.): Ըսաւ. «Հոս անոյժ եմք Քրիստոսի առ Աստուած ի մէջ փրկելոցն եւ ի մէջ կորուսելոցն. ոմանց հոս մահուանէ ի մահ, եւ ոմանց հոս կենդանութենէ ի կեանս (Բ. Կոր. Գ.):»

Անիծեալ ամբարտաւանութիւնն է որ զմարդ կը մոլորեցնէ. սուտ իմաստութիւն: Պօղոս առաքեալ կ'ըսէր թէ Միսքր գերի կ'ընենք՝ Քրիստոսի հնազանդելու համար. եւ հաւատացեալները կը խրատէր. «Հաւատք ձեր մի՛ իցեն իմաստութեամբ մարդկան» (ա. Կոր. Բ.), որովհետեւ՝ «Ոչ ծանեալ աշխարհ իմաստութեամբն զԱստուած» (Անդ. Ա.): Գե'րի ընել միտքը, կամովին հապալ ըլլալ Քրիստոսի, յօժարակամ և անպայման հնա

զանդ ըլլալ իրեն և իր Փոխանորդին որ միակ անսխալ Վարդապետ է, ահա՛ ճշմարիտ ազատութիւնը Կաթողիկէին: «Որ ձեզ լսէ, ինձ լսէ»: Ո՛չ ոք կրնայ յապաւել կամ աւելցնել ուղղափառ վարդապետութեան վրայ և ոչ իսկ Յօրա մը:

Մեր մէջ ալ ի սկզբանէ անտի կը տիրէ այս ցաւայի երկուութիւնը. երկու Կաթողիկէութիւն: Առաջինը՝ ճշմարիտ և անպայման. երկրորդը՝ սուտանուն և պայմանաւոր: Առաջինը՝ կատարելապէս հնազանդ Քրիստոսի Փոխանորդին, երկրորդը պայմանաւոր. ինքն դատող, ինքն վճռատու, ինքն ուսուցանող, Վերջապէս՝ առաջինը ամբողջական կաթողիկէութիւն, իսկ երկրորդը՝ մասնակի:

Ի՞նչ անուն ունի մեր մէջ այս երկրորդ և անհարազատ կաթողիկէութիւնը: Թէեւ անուն ունենալու չափ փրկստփայական չէ, սակայն և այնպէս կամէութիւն ունի կոչուելու ազգայնական, անոր համար որ կը կարծէ թէ ազգին իրաւունքները, լեզուն, փառքը, ապագան ինքն կ'երաշխաւորէ: Այս գաղափարի հետեւողներէն շատերը սակայն կ'անգիտանան խնդրոյն էութիւնը: Իսկ համոզումներու արժէքին ու բարոյականութեան մասին պէտք է Քրիստոսի Տեառն մեր հրամայած չափանիշը, կրիսքիոսը գործածել. «Անոնց պսուղներէն ճանչցե՛ք զիրենց»:

Պէտք է սակայն դիտնալ թէ Քրիստոսի ճշմարիտ հաւատացելոյն երբեք թոյլ տրուած չէ՝ հաւատքը զոհել ազգին: Կրօնքը գերադաս է ազգին. ազգ՝ աշխարհի քաղաքացիութիւն է, իսկ կրօնք՝ երկնից. ազգ՝ անցաւոր է, իսկ կրօնք՝ յաւիտենական: Ի Քրիստոս ընդհանուր եղբայրակցութիւն է. ճշմարիտ կրօնի մէջ, Չիք խտր. Կրօնք՝ զի յԱստուծոյ է բխած և պաշտօն է Աստուծոյ, բնութեամբ յառաջագոյն է ազգէն, որ միջոց մըն է միայն՝ անչլութեամբ առ վերջին Վախճանն: Դարձեալ, սուտ է թէ Կաթողիկէ կրօնքը, իր ամբողջականութեամբ, վնասակար ըլլայ ազգին պահպանումին: Փրկստփայի մը համար արհամարհելի չաղակրապետութիւն մըն է այն առարկութիւնը թէ

Կաթողիկէայք չին պահեր լեզուն. եթէ ուրիշ լեզու խօսելու վրայ է հարցը, միեւնոյն բանը կը ստուգուի նաեւ էջմիածնականաց վրայ, առաւելագոյն համեմատութեամբ, այն գաւառներուն մէջ ուր Հայը բռնի մոռցած է իր լեզուն. իսկ եթէ գաղղիէրէն խօսելու կամ ազգութիւնը ծածկելու զեվկեկութեան վրայ է խնդիրը, միեւնոյն ստորնութիւնը կը ստուգուի նաեւ էջմիածնականաց վրայ, անհամեմատ առաւելութեամբ. ինչպէս իրենց թերթերն իսկ կը վկայեն: Եթէ գաղղիէնէրու տակաւ հալելուն վրայ է խօսքը, ճիշդ նոյն բանն է էջմ. գաղղիէներու համար ալ: Ասոնք սակայն պատահական բաներ են: Իսկ ազգին թէ՛ լեզուն, թէ՛ մատենագրութեան, թէ՛ գոյութեան պահպանումին սկզբնաբար ծառայած է Կաթողիկէութիւնը, առանց որոյ դեռ խոր տգիտութեան մէջ թաղուած պիտի ըլլար ազգը: Երանի՛ թէ ազգը ամբողջովին Կաթողիկէ եղած ըլլար: Իսկ հիմա կրօնքն ու ազգը ի միասին ջնջելու համար ոգի ի բռին կ'աշխատին էջմիածնականք. պօռոտախօսութիւնը արժէք չունի, իրաց տրամաբանական արդիւնքը պէտք է զննել: Էջմ. Եկեղեցականութիւնը, տգէտ կամ անտարրեր կամ անկրօն, որ աւուր կը ջնջէ կրօնքը. և առանց կրօնքի, անհնարին է պահպանել Հայ ազգին գոյութիւնը. վկայ են տասնուվեց դարեր: Վարդանանք կրօնքի համար կռուեցան և կրցան ազգէն փրկել ինչ որ փրկեցին: Իրենց մէջ չահատակող անտարբերներն, ընկերվարականներ, անկրօններ, որ օրըստօրէ կը տիրեն վարչութեան, ազգին կորստեան ցեցերն են:

«Անոնց պսուղներէն ճանչցե՛ք զիրենց»:
Ազգասիրութեան պատրուակին տակ կ'ուզուի ազատական անխտրականութիւն, վերցնելու համար ամէն անհամաձայնութիւն: Ասոնք կը նմանին արդի ընկերաբաններուն, որոնք ամուսնական կոիւններ ջնջելու համար կ'ուզեն ջնջել ամուսնութիւնը: Ասոնք ալ կ'ուզեն ամէնուն բարեկամ ըլլալ. մէկուն սիրտը չկոտրել, ճշմարտութիւնը խոստովանելով՝ զոր Քրիստոս հրամայեց. էջմիածնականին չըսել՝ թէ մոլորեալ է և իր եկեղե-

ցին հերձուածող և հերետիկոս է. ինչո՞ւ պաղեցնել... ինչո՞ւ եղբայրատեաց երեւնալ... Ի՞նչ փառաւոր ընթացք: Կաթողիկէ մը, որ կ'ամէնայ՝ Գրիստոսի հաւատքին մէջ, որ կը վախնայ՝ մարդկային ակնածանքի զոհ, կը դաւէ իր ընկերին փրկութեան՝ հարկաւոր զեկոյցը չընելով երբ պէտք ըլլայ, այլ աւելի հաստատելով զայն իր մոլորութեան մէջ. նա մանաւանդ ինքն ալ գայթակղելով. որովհետեւ այս վարմունքին վախճանը կը յանդի կաթողիկէին իսկ անխտրականութեան, որով վարակուած կը տեսնենք այսօր այնչափ խեղճ կաթողիկէներ, անգործադրող իրենց կրօնքին, անխտրական ուրիշներու հետ, անտարբեր իրենց կարծեաց մէջ:

Բայց, ազգասիրութիւնը... կ'ըսեն Ո՛հ, ոսկեզօծիկ բառ, առաձգական բառ, կեղծիքի համար դարբնուած բառ, ո՛րքան ազգատեցութիւն կը բովանդակես, զքեզ յոխորտայիր աղաղակողներէն չատերուն սրտին մէջ: Ազգասիրութեան սխալ իմացուած պատրուակին տակ ի սկզբանէ անտի կաթողիկէութեան հիմնական պահանջներուն մէջ թերացող կաթողիկէները կը մասնունին իրենց իսկ գործերով: Ասոնք զճշմարիտ և ամբողջական կաթողիկէները կ'անուանեն անդրալեռնական, մոլեռանդ, ծրուած: Յանրաւի կ'ամբաստանեն գանոնք իբր լաթի-նացնողներ. մինչդեռ այդ անկարելի է ամէն տեսակէտով. բացարձակ զրպարտութիւն, մոացածին կամ զիտումնաւոր: Ասոնք կը կարծեն թէ ազգասիրութիւնը կը կայանայ կաթողիկէութեան դաւելու մէջ. անոր անբաժանութիւնը, ամբողջութիւնը խանգարելու մէջ: Ամբողջական կաթողիկէայք իրենցմէ շատ աւելի սերտիւ եւ աւելի զրականապէս կը սիրեն իրենց ազգը. անոր կրօնական, բարոյական եւ նիւթական երջանկութեան կ'աշխատին կարելիութեան սահմանին մէջ, եւ միշտ այսպէս աշխատած են. բայց ոմանց պէս ընդունայնախօս ու մեծաբան չեն: Այսու հանդերձ, ազգային տեսակէտներու, կամ լաւ եւս՝ նիւթական շահերու համար կեղծաւորաբար ազգը չեն նախադասեր

կրօնքի. նախ կրօնք եւ ապա ազգ, նախ Աստուած ապա մարդ. նախ յաւիտենականը ապա ժամանակաւորը:

«Անոնց պտուղներէն ճանչցե՛ք զիրենց»: Այս ազատական կաթողիկէայքն են որ առդիական եղած են՝ անունը չգիտնալով: Հաւատոյ մասերէն զոմանս կը քննադատեն. զոմանս կը մերժեն. զ. օ. Վատիկանու Ս, Ժողովը, Քահանայապետին ուղղակի իշխանութիւնը մէն մի վիճակի եւ մէն մի անհատի վրայ. բանադրանքը միջնադարեան անգոր զէնք մը կ'անուանեն ու կը քամահրեն. եկեղեցական պետերը, արարողութիւնները, Ժողովրդապետական անուանումները կը յանդգնին հակակշիռի ենթարկելով, տիրել, առխառնականացում գործադրել: Անխտրականութիւն եւ անտարբերութիւն կը քարոզեն: Ասոնք սկզբունքի չար պտուղներ են: Գործով ալ այս յոռի վարդապետութիւնները կ'ապացուցանեն: Կ'անարգեն Ս. Քահանայապետէն արձակուած բանադրանքը, եւ անպայման կը յարատեւեն մնալ անոր մէջ՝ սուրբ Խորհուրդներէն հեռու եւ դատաւարտութենէ աներկիւղ, կը հայոյն, կը զրպարտեն, կ'անուանարկեն եկեղեցական պետերը, աշխարհական բազուկի կը մատնեն զանոնք. կը հայոյն Ս. Սիրտը, Յիսուսի անարատ կեանքը, ջերմութեամբ թիւնները. կը սրբապղծեն եկեղեցիները, պատկերները, Սեղանին Ս. Խորհուրդը. կը ճգնին գայթակղեցնել Ժողովուրդը, ազգին մատուցաւորները, անլուր հրատարակութիւններով, անկրօն տնօրէններով եւ ուսուցմամբ: Կը գատեն զՍ. Քահանայապետը, անոր ճամբայ ցոյց կու տան, կ'արհամարհին զայն: Միանգամայն հատարակութեան ամէնէն հինաւորը, էական, գոյացական, կենսական իրաւունքներուն մատնիչ, քրքրիչ, քանդիչ կը հանդիսանան:

Տխուր օրինակ մը միայն կը բաւէ. Բարսեղ Ս. Բարսեղեան ոմն, որ Կաթողիկէ անունն ունի եւ չէ, որուն Մեմփուա կոչուած անխիղճ ու ամէն աշխարհակութեանց յուսահատ ընդունարանն եղող թերթին մէջ զրաժներն արդէն նախատինք մըն են կա-

թողիկէութեան, կարծես Կաթողիկէ անունն աղարտել եւ նշաւակել կ'ուզէ նաեւ հերձուածողաց հրապարակին վրայ, եւ Օրմանեանի վերջին ծանօթ միջադէպին առթիւ էջմ. Թերթի մը մէջ (Հեռաձայն, թիւ 80-1585) յօդուած կը հրատարակէ, որուն բովանդակութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Կաթողիկէութեան ուրացումը: Թէեւ բնաւ չ'արժեր, բայց մեր առաջարկը հաստատելու եւ իրենց՝ Գ. Մալխասի եւ այլոց նման փառապանծ մէկ ախոյեանին մէջ մեր ըմբոսանքուն խփութիւնը ցուցադրելու համար, այս յօդուածին համառօտ ամփոփումը ընենք:

Ինքնակոչ յօդուածագիրը որ անուր եւ իրբ յանդգնութեամբ ինքզինքը կը ներկայացնէ իբր խօսող յանուն ամեն Հայ Կաթողիկէներու, առաջին յարձակումով բացարձակապէս կը դատապարտէ Գերջ. Հ. Գաբրիէլի պորտաճանաչ գործը. վասն զի կ'ըսէ թէ՝ այդ ձեռնարկը «տխուր ու անիմաստ մտածում մըն է այնպիսի դարու մը մէջ՝ ուր ամէն մարդ ազատ է իր անձնական գաղափարներուն յենլով շարժիլ, իր սկզբունքներուն համաձայն խորհիլ»: — Ահա ձեզի փառաւոր չկաթողիկէ մը: Կո դատաւիտէ վիեննական Միթիթարեանները՝ «կրօնափոխութեան դործերու միջամուխ ըլլալուն» համար, մինչդեռ պէտք է «աշխատին իրենց յառաջադիմութեան ու պանծացմանը», առոտն կոխելով իրենց կոչումը, պարտքը, իրենց եւ այլոց յաւիտեանական փրկութիւնը, զորս կը կոչէ «ծխած նպատակներ»: Հ. Գաբրիէլի այս գործը «աղարտեց, կ'ըսէ ամբողջ Միաբանութեան մը անունը»: — Ո՛հ, այդպիսի յօդուածագիրներ կաթողիկէութեան անունը կ'աղարտեն: Էջմիածնականները կ'ուզեն որ Միթիթարեանք՝ Վիեննայի եւ Վենետիկոյ, բացարձակապէս լռեն կրօնքի մասին, իրենց մոլորութիւնները չըսեն. Աւետարանի եւ Եկեղեցւոյ չձառայեն. ազգայնական դեր միայն կատարեն եւ դրժեն իրենց կոչումին ու կաթողիկէ կրօնին դրած պարտականութեանց. այս թէութեամբ միայն կը սիրեն զանոնք, ինչպէս օձ ի ծոցի, հազիւ շար-

ժում մը, եւ ահա կը խայթեն: Մեր անխառնական Կաթողիկէայք ալ, որոնք բնաւ տարբերութիւն չունին Էջմիածնականներէն, նոյնը կը պահանջեն Միթիթարեաններէն, չնայելու համար իրենց սէրը: Ասոր համար է որ այս յօդուածագիրը չամչնալով կ'ըսէ թէ՝ Վիեննայի Միթիթ. Միաբանութիւնը «ի՞նչ կը շահի երբ կաթողիկէներու թիւը կը լազմապատկուի»: Պանծացումը, շահը միայն պէտք է եզեր նկատել! մինչդեռ Բրիտոս ըսաւ. «Ոչ կարեք Աստուծոյ ծառայել եւ մամոնայի»: — Դեռ կը յանդգնի աւելի անձուռնի մոլորութիւններ շարել. «Եթէ ինք որպէս կրօնաւոր, որպէս կաթողիկ կրօնքի մշակ այդ փորձը ըրած է, կրկին կը սխալի, որովհետեւ (Օրմանեան) կը զգայ իրմէ աւելի կրօնքի ճշմարտութիւնը»: — Ուրեմն կաթողիկէութենէ ուրացող մը՝ կաթողիկէ քահանայէ մը աւելի կը զգայ եղեր կրօնքի ճշմարտութիւնը! Դեռ աւելին կայ. Օրմանեան «ամուր նկարագրի տէր մարդ» մըն է եղեր, «ազատ ու լուսաւոր գաղափարներով խմորուած անձնաւորութիւն մը»: ... — Ո՞վ պիտի կարենայ հաւատալ որ այդ տողերը գրողը եւ իր նմաններն ալ պոնէ մտքով ուրացեալներ չեն: Նա կը հաստատէ զայն. «Օրմանեան արդէն ինք ապրած է քրիստոնեայ եկեղեցւոյ մը մէջ, իր օրերը անցուցած է աղօթքով ու երկիւղածութեամբ», եւ անպատկառ կը յաւելու. «Արդեօք լուսաւորչի կրօնքը (ըստ իրեն՝ Էջմիածնականութիւնը) քրիստոնեայ կրօնք մը չե՞ն ընդունիր ... Իրաւ այդ կէտը զաւեշտական ու տխուր սպաւորութիւն մը կը թողու վրաս»: — Կաթողիկէ՞ մըն է որ ասոնք կը գրէ. յիշաւի տխուր բան ... :

«Ես, կ'ըսէ ծանօթ եմ Հ. Մէնէվիչեանի ազգային ոգւոյն ու լայնչի զգացումներուն. ինք ազգասէր է բառին բուն նշանակութեամբ. ինք այդպէս (իմա՝ այդպիսի) ձեռնարկ մը չպիտի կարենայ ընել» — Ահա ի՞նչպէս կը հասկնան ազգասիրութիւնը, կրօնքը, պարտքը: Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ «Իբրեւ Հայ-Կաթողիկ անհատ՝ այդ խնդիրը կը նկատեմ կրօնական բնագոյն մոլորանք»:

դուժինն մը... ինծի պէս կը խորհին ամբողջ Հայ Կաթողիկոսները»։ Վա՛յ անոնց որ քեզի պէս կը խորհին. բայց բարեբախտաբար այդ մոլար պարբերութիւնդ ալ սուտ մըն է բացարձակ, ինչպէս նաեւ սուտ կը խօսիս երբ կ'ըսես. «Մենք կը յարգենք մեր ազգային եղբարց եկեղեցիներն ալ, ըլլա՛յ Լուսաւորչական կամ Բողոքական»։ — Կը յարգենք ու կը սիրենք մեր ազգային եղբայրները՝ անհատաբար, այո՛, բայց այս սէրը ինչ օգուտ ունի գաղափարներու համար, եթէ անոնք շարունակեն իրենց մոլորութեան մէջ. ան ատեն այդ սէրը մեզի պիտի վնասէ. եթէ շարունակենք անխոհեմաբար՝ մենք պիտի տուժենք. և տակաւ պիտի ըլլանք անխելտորոզ, ինչպէս եղած է յօդուածագիրը. որ կը յարգէ եղբր անոնց եկեղեցիները, այսինքն կրօնքը, այսինքն մոլորութիւնը, Այդ անկարգ սէրը պիտի վնասէ նաեւ անոնց, որ պիտի խրախուսուին յարատեւելու ինչպէս որ են։ Ամէնէն մեծ սէրը՝ ճշմարտութիւնը ամբողջովին ըսելն է, անարատ և մերկապարանոց։ Արդ մենք չենք կրնար քնաւ յարգել անոնց եկեղեցիները, զի եկեղեցին մէկ հատ է ինչպէս ճշմարտութիւն, հաւատք, Քրիստոս և Աստուած. անկէ դուրս ամէն համախմբում մոլորութիւն եւեթ է։ Այսպիսի ըմբռնումներով է որ այդ դժբախտ կաթողիկէն կամ լաւ եւս ոչ-կաթողիկէն կ'աւարտէ իր յօդուածն ըսելով. «ազգին յառաջագիծութենէն դուրս ո՛չ մէկ էութիւն չկայ մեզ նուիրական ու պաշտելի»։

Այսպիսիներուն համար պէտք է աղօթել Քրիստոսի Տեառն մերոյ հետ, Հայր, Թո՛ղ դուրս, որովհետեւ չեն գիտեր ինչ կ'ըսեն ու կը գրեն ու կը գործեն։

Ահա ազատական կամ ազգայնական կաթողիկէութիւն, որ ահագին կործանումներու կ'առաջնորդէ։

Ո՛չ այսպէս. Քրիստոս եւ իր Փոխանորդը ճշմարիտ Կաթողիկէններ միայն կը ճանչնան, ամբողջական Կաթողիկէնները, որոնք Կաթողիկէայ են, առանց ու եւ վերապահութեան, անպայման հնազանդ, որդիաբար յարկադիր։ Պէտք է խիստ ըստեղծութիւն

(discipline) ինչպէս բանակի մը մէջ. զի կրօնքի մէջ ալ երբ իշխանութիւնը անպայման չյարգուի, պարտութիւնն ու փճացումը առ դուրս կայ սպառնալից։ Ամէն գնով պէտք է յարգուի իշխանութիւնը, որ արդէն Աստուծոյ կը փոխանորդէ եւ զԱնի կը ներկայացնէ իրօք։ Առանց հակառակութեան, առանց յամառութեան, առանց յոխորտանաց հնազանդիլ իշխանութեան, ահա՛ ամբողջական եւ միակ կաթողիկէութիւն։ Դեռ անցեալ օր Գաղղիացի ծիրանաւոր մը՝ կաթողիկէութեան այս իմաստով ամբողջականութիւնը քաջաբար պաշտպանող անձնաւորութեան մը կը գրէր. «Այսօրուան օրս Եկեղեցին աւելի քիչ կը չարչարուի ամբարիշտներու յարձակումէն, քան թէ իր զաւակներուն վարդապետական տկարութիւններէն, եւ կաթողիկէ բանակին մէջ արդիականութեան եւ ազատամտութեան սողոսկումներէն։ Ազատական շլացումն ու պատրանքը եւ գործելակերպը՝ կաթողիկէ ոյժերու հաւաքական միութեան խափանարար են։ Առ Ս. Քահանայապետն հնազանդութիւնը քրիստոնէից պարտականութեանց առաջին կարգին վրայ դասողներէն ո՞ր մէկը պիտի պախարակէ զձեզ որ կաթողիկէութեան ամբողջականութիւնը կը պաշտպանէք։ Կ'այսպանուի՞ արդեօք զօրական մը՝ իր զօրապետին, որդի մը՝ իր հօրը հնազանդելուն համար»։

Ահա այս է որուն համար կը պայքարին այժմ Գերմանիոյ և Գաղղիոյ Կաթողիկէայք. որ անանջատ և խիտ փաղանգ մը կազմեցին գարեթէ ի վեր չտեսնուած կենսունակութեամբ, կորովով, զոհաբեր անձնուրացութեամբ։ Աստուած զուարթառատ տուրքերը կը սիրէ։ Ամբողջ սիրտը կ'ուղէ Աստուած, որ Աստուած նախանձոք է։

ՅԻՍՈՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍ (*)

Տ Է Օ Ր Տ Ի Ի Ն Ճ Ի Ի Պ Ա Պ

Յիսուս Քրիստոսըն բեմիկ ազիզիկ, միսքա-
զիկ վե լեւեւիկ բեմիկիկ:

(Շար.)

Պու սօն քէլամար պիզի, Յիսուս Քրիս-
տոսըն սիմաւնտա, պէլքի հէքսինտէն կիւ-
զէլ օլան հէնի պիր խաթթըն թէտզըզընա
սէլիգ էտէլէր Կանի կիւնան վէ մուրտար-
լըզլա տօլու օլան պիր խալգ արասընտա
հաշատըզը վազըթ, օնուն իւզէրինտէ բար-
լայան թէքմիլ պիր ազիզիկ վէ լեքէսիկ
պիր թիքմիլիք կիւզէլլիյինտէն պահա էթ-
մէք տիր միւրատըմ, օնուն ֆիքրինի, գալ-
պինի, իրատէթինի, ֆիլիլէրինի զաթէն
թէտզըզ էյլէտիք, շիմտի պիր ատըմ տահա
աթալըմ, օնուն վիճտանըն սէյրու թէմաշա
էտէլիմ:

Բասքալ պուհա նազար գըլտը վէ պիր
նէվ կէօզ գամաշմաւնա թուլթուլտը վէ հէյե-
ճանա կէլմիշ օլան էլի, սուրէթա մանաւըզ
օլտուզը հալտէ զայէթ տէրին պիր մանա իւ-
թիվա էտէն շու սէօլլէրի քեաղըտ իւզէրի-
նէ աթտը: «Յիսուս Քրիստոս հալիմ, սա-
պըլը, Ալահըն ինտինտէ ազիզ, ազիզ, ազիզ,
չէյթանլարա տէհչէթէնտազ վէ հէր կիւնան
չաթիպէսինտէն միւնէզգէհ օլմուշ տըր: Ահ,
գալպ կէօզիւլէ նազար էտէլէր վէ իւմ ու
ֆէրասէթի կէօրէնլէր իչուն օ նէ՝ գատար
պէօյիւք պիր տէպուտէպէ վէ նէ՝ կիպի մուազ-
զամ պիր շէվքէթ իլէ կէլմիշ տիր:»

Հազիգաթը հալտէ տախի Յիսուս Քրիս-
տոսըն գուտսիյէթի օնուն էն ալլահանի պիր
կիւզէլլիյինի թէշքիլ էտէր վէ շիմտիյէ գա-
տար կէօրտիւլիմիւզ կիւզէլլիքէր, պու
կիւզէլլիք գարշըսընտա սօլիուն վէ բէնկսիզ
կէօրիւնիւլէր:

Պապաթ պու հէկեանէ օլան գուտսիյէ-
թին, պէնիմ էն զիյատէ նազարը հայրէթիմէ
չարբան ճիհէթի, պիլճիւմէ ֆազիլէթլէրին
օրատա թէզահիւր էլիմէսի, օնլարտան հէր-

պիրինին պիր ահէնկի թամմ իլէ իտէալ տէ-
րէճէսինէ վասըլ օլմասը տէյիլ տիր: Սալըր,
պէն օրատա տահա նազիք վէ տահա ինսա-
նի պիր շէյ արայօրում վէ պուլամայօրում:
Պէնիմ, օնուն իւզէրինտէ արատըզըմ շէյ,
կիւնան աճըսը, պիր վազըթ իշլէնիլմիշ օլան
գուտուրլարըն միւնէսիֆ խաթթընտի, կիւնան
իւզէրինէ հիսս օլունան բիւշմանլըզ նէթի-
ճէսի օլարագ տէօքիւլէն թաթլը կէօզ հաշ-
լարը, արթըզ պիր էյի էօմիւր կէչիւմէք ի-
չուն գօնուլան գալի նիյէթլէր, իշթէ պէ-
նիմ արատըզըմ ինսանի վիճտանըն վէ բու-
հըն պու ալլահանի ճիհէթի տիր: Պէնիմ
կէօրմէք իսթէյիպտէ կէօրէմէտիյիմ պու ճի-
հէթ տիր:

Ղարիպ շէյ, պէն օնուն իւզէրինտէ գուտ-
սիյէթին էն միւրթէֆի թէքէլէրինի պուլու-
հօրըմտա, օնլարըն թէմէլլէրինի պուլամայօ-
րում: Աճէպա պունուն հիքմէթի նէ՝ տիր,
վէ պու սըրըր պանա քիմ թարիֆ էտէճէք
տիր:

Սուրբ Յովհաննէս «քէնտինի կիւնանըզ
ատտ էյլէյէնին էն պէօյիւք պիր զաֆլէթ
իշլինտէ պուլունտուզընը» իլան էտէրտի:
Սուրբ Պօղոս «քէնտի քէնտինի կիւնանքեար-
լարըն պիրինճիսի, իւզէրինտէ հիչ պիր էյլիւք
էսէրի պուլունմայան, կիւնանա սաթըմըշ
պիր ատէմ «թէսմիյէ էտէրտի:» Տը Մէսթըր
«պիր ճանի գալպինին նասըլ օլտուզընը պիւ-
մէմ, նամուսըր ատէմ գալպինի թանըրըմ քի
տէհչէթի տիր», տէր իտի: Սալիմ վիճտան-
լարըն քեաֆֆէսի տէ պէօյլէ սէօյլէրլէր: Պիր
ազիզ թէսալվուր էյլէյին, իսթէրսէնիզ ա-
զիզլէրին էն պէօյիւլիւնիւ ալըն վէ օնուն
տուտազլարը իւզէրինէ «պէն ազիզիմ, պէն-
տէ հիչ պիր կիւնան հօզ տըր» քէլամլարընը
գօյուն: Անինտէ մէվգիլինտէն տիւշէր վէ պու-
նա միւնֆաիլ օլան վիճտան, քէնտինէ գար-
շը չըգար վէ օնուն պաշընտան թաճընը սէլպ
էտէր: Ինսան սայիր բիւյա վէ խիւլեալարը-
նը մէվգիլի իճրայա գօյամատըզը կիպի, ա-
զիզիք խիւլեալարըն տախի գօյամազ. էյիլիք
իտէալը գարշըսընտա աճիզ գալտըզը կիպի,
կիւզէլլիք իտէալը գարշըսընտա տախի ա-
ճիզ գալմասը վէ, մէսէլա նէճիպ գալպինին

(*) Տես թիւ 115 էջ 629

ինքնասարքյա պիր ֆազիլէթ թէվլիտ էյլէ-տիյի միսիլու, պէզ իւզէրինէ, էսէրլէրինին էն նէֆիսինի թէրսիմ էթմէք իսթէտիյի տա-գիգատա, թէէսսիւֆլէր չէքէրէք քէնտի քէնտինէ գարչը միւնֆաիլ պիր հալտէ «խա-յըր պու գարարընա միւլէֆֆազ օլամայաճա-ղըմ» տէյէ պիլմէսի, ծնուն շէրէֆինի թէշքիլ էյլէյէն պիր հալ տըր:

Յագաթ պունուն պէօյլէ օլմասըյա պէ-րապէր, իշթէ պիր իսթիսնա զահիր օլմագ-տա տըր: Պիր ատէմ վար տըր քի պիր կիւն «պէն աղիղիմ, իշինիղտէն քիմ պէնտէ պիր կիւնա պուլապիլիր» տէյէ պիլմիշ տիր: Ին-սանլար արասընտա էն ալչազ կէճիւլլիւսիւ էն թէմիզ վէ էն ֆէրասէթլիսի օլան պիր ատէմ վար տըր քի «պէնիմ աղիղ օլտուղըմ կիպի սիզտէ աղիղ օլուն» տէմիշ տիր: Վէ պու զարիպ թաստիգ, տէֆալարճա թէք-րարլանմը օլտուղը հալտէ, ծնուն ալնըն ինաթա էտէն թաճա հիշ պիր նագըսա կէլ-մէմիշ տիր:

Վէ տէյիլ քի եալընը պիւթիւն էօմրիւ իշինտէ քէնտինին միւսթաղիլէն թէքմիլ օլտուղընը թաստիգ խոսուսընտա պիր տա-գիգալը պիր թէրէտտիւտ պիլէ պուլամա-յաճագընը, իլլա, հէր եէրտէ կիւնաճա գեարչը միւսէլլա պուլունան պու զաթ, պէ-շէրիյէթին բիւլմանըղընա սուսամը օլան, մէյտանըղլարտա, «թէօվպէ էտինիղ, Ալլահա տէճիւնիւզ» նիտալարըյա էօմրիւնիւ կէշի-րէն, քէօրլէրին կէօլլէրինէ տօղունտուղըն-տա, քէօթրիւմլէրին ազալարընա էլ սիւր-տիւյիւնտէ, մահա ծնարըն կիւնալարըյա թէէյիւնէ էտէր կիպի կէօրիւնէն «սէլամիթ-լէ կիսիւնիզ, կիւնահլարընը աթվ օլունմուլ-էրլար... կիսիւնիզ արբըզ պիր սահա կիւնահ իթիմէյիւնիզ» տէյէն զաթ, քէնտինին տէ թէվպէյէ ինթիյաճը օլապիլիր օլտուղընա տաիր էն ճիւզի պիր ֆիքիր, պիր իմարէ է-սէրի պիլէ կէօսթէրմէզտի: Հիշ պիր վագըթ պաղընա վուրմամը տըր, նէ Զէյթուլըզ պաղչէսինտէ վէ նէ տէ Գողգոթատա պիր տամլա պիլէ նէտամէթ կէօղ եալարը տէք-մէմիշտիր, քէնտի ֆիքիրլէրինտէն պիրի, քէնտի ֆիրլլէրինտէն հիշ պիրի իւզէրինէ

բիւլմանըզ էսէրի կէօսթէրմէմիշ տիր: Շա-յիրտլէրինէ թէնպիհ էտէր քի «տուայա տուրտուղընըզ վագըթ, էյ աուլմանտա օլան բէտէրիմիզ, գապահաթլարընըզ աթվ էյլէ պիլէ» տէսինլէր, ֆագաթ քէնտի հիշ պիր վագըթ պէօյլէ տուա էթմէզ, Նիհայէթ պի-ղիմ կիպի ատէմ օլտուղը, սայիր ինսանլար կիպի չալըշտըղը, եալատըղը, իզթիրապ չէք-տիյի վէ պիր ատէմ կիպի էօլտիւյիւ հալտէ, թէճրիպլէրէ մարուզ գալտըղը, կիւնահ իլէ գուլատըլմը օլտուղը, կիւնահ հագընտա էն պէօյիւք պիր նէֆրէթ հիսս էթտիյի, պիւ-թիւն ինսանլարըն սէլամէթի արգուսըյա եանրպ թուլուշտըղը հալտէ, հիշ պիր վա-գըթ վէ հիշ պիր թարաֆտա պիղզաթ քէն-տի սէլամէթիլէ մէշղուլ կէօրիւլմէզտի: Օ, պիքիր, շահպէսիզ, վէ սաքին վէ միւնշէ-րիհ պիր վիճտանա մալիք իտի քի օրատա հիշ պիր թէէսսիւֆ, հիշ պիր իզթիրապ, հիշ պիր գօրգու պուլունմագտը: Սատըրընտան սատըր օլան թէմիզ նէֆէսի, նագարընըն թարիֆ գապուլ էյլէմէզ օլան րարլաղըղը, բուհընըն ալլահանի սիւքունէթի, տուրմագ-սըզըն «աղիզ, աղիզ, աղիզ, պիսուշ, կիւ-նահքեարլարտան այրըլմը» շէհատէթինի վէ-րիրլէր:

(Մապաւի վար)

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ՄԻՋԱԴԵՊԻՆ ԱՌԹԻԻ

(Շար. եւ վերջ)

«Տո՛ւր պատասխանի անգգամին՝
լուս անգգամութեան խումբ,
«Յանդիմանիս՝ զանիսն, եւ
յաւելցի անց զինք»:

Մեր մինչեւ հիմա ըսածներէն կրնան ըն-թերցողներն կուսնել առանց դժուարութեան թէ, էջմիածնական Հայոց քարոզած և իրենց վերագրած ազատախոհութիւնն և ազատա-մտութիւնն յի՞նչ կը կայանայ: Իրենց ուզած ազատութիւնն, օրինաց ներած սահմանին մէջ խորհելու, խօսելու և գործելու ազա-տութիւնը չէ. այլ անկէ դուրս, անսանձ, ապերասան, անկարգ ազատամտութիւն մը,

որ ստուգիւ թէ՛ Սուրբ Կրօնից և թէ՛ ուրիշներու ազատութեան դէմ բռնաբարում և եղեռն մի է, ուստի իրենց անկարգ տեսակէտով Կաթողիկ Կղերն յետամնաց, խաւարեալ և կրօնամոլ է, անոր համար որ իւր կրօնքը, իւր հաւատքը, իւր խիղճը իրենց քմահաճոյքին չի զոհեր: Եւ ինչպէս կրնայ զոհել այնպիսի մարդկանց, որոնք կրօնական նկարագիր և սկզբունք չունին, որոնց համար «ամէնը մէկ է» (բայի Կաթողիկէութենէ), և որոնց նուիրագործեալ ազգային նշանաբանն է, «Ասանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ կ'ըլլայ»: Աստուած մի կայ, կամ չկայ: Երեք անձինք կան, կամ չկան: Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ որդին է, կամ չէ: Երկու բնութիւն ունի, կամ չունի: Եկեղեցիներուն մէջ մէկ հատը միայն կրնայ ճշմարիտ ըլլալ, կամ չըլլալ. եւն., եւն., եւն.: Իրենց համար ասոնց ամէնն ալ, եւ ուրիշ շատ մը հակասական և հակառակ բաներ, միեւնոյն բանն են: Ինչ անուն տալ այսպիսի կրօնքի մը և եկեղեցւոյ մը, և ինչպէս հնար է քրիստոնէի մը, հաւատացեալի մը, առանց իւր հաւատքը, իւր խիղճը զոհելու, միաբանել այդպիսեաց հետ, «զի՞նչ հաղորդութիւն է լուսոյ ընդ խաւարի»: Երեւակայեցէ՛ք անձ մը, որ միեւնոյն ժամանակ անսահման միահեծան միապետութեան, այսինքն բռնաւորութեան, սահմանադրական միապետութեան, ազնուապետական կառավարութեան, ռամկավարական հասարակապետութեան, անիշխանական վարչութեան եւլն. եւլն. կուսակից է, այդ անձըն որպիսի նկարգրի տէր, և ո՞րչափ անարժան մարդ ըլլալու է: Հաւատքի և կրօնից տեսակէտով այսպէս անտարբեր եղող մարդը կամ եկեղեցին, որ իբր անկախ և ազատախօհ պարծենալու լրբութիւնն ալ ունի, շատ աւելի ցած, ստորին եւ անարդ է, և մարդու եւ եկեղեցւոյ անուան ամենեւին անարժան: Այսպէս են էջմիարձականներն ալ: Եւ արդարեւ ասոնց համար կրօնքներու մէջ (ի բաց առեալ Կաթողիկէութիւնը), ամենեւին տարբերութիւն չկայ, և պէտք չէ որ ըլլայ: Իրենք անխտիր կը պատարագեն և հոգեհանդիստ կը կատարեն նաև ոչ—քրիստոնէից

համար: Տխրահուչակ Կոմս Թոլսթոյ, «որ Քրիստոսի Տեառն մերոյ Աստուածութիւնը ուրանալուն համար Ռուս եկեղեցիէն բանաբուած էր, եւ այդ պատճառաւ եւս եկեղեցական թաղմանէ զրկուեցաւ, Մոսկուայի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ իրեն հոգեհանդիստեան հանդիսաւոր Պատարագն ու Պաշտօնն ունեցաւ! Ինչպէս պատարագողն կրցաւ «Քրիստոս որդի Աստուծոյ անոխակալ և բարեգութ, զթա՛ք քո արարչական սիրովդ ի հոգի հանդուցեալ ծառայի քո», (Թոլսթոյ Կոմսի) ազօթքը զրուցել, մարդու մը համար, որ զՔրիստոս կ'ուրանար, իր անապաշխար մեռած էր: Որպիսի՞ կրօնք, որպիսի՞ եկեղեցի և որպիսի՞ խիղճ:

Ե. Օտեան կը պարծենայ թէ, իրենց նախնեաց մտայնութիւնը, այսինքն կրօնամոլութիւնը չունին: Երանի՛ թէ ունենային: Կրօնամոլութիւն կամ մոլեռանդութիւն ունենալու համար հարկ է կրօնք մը ունենալ. այդ ձեռ նախնիքն, թէպէտեւ Կաթողիկէ կրօնից ոխերիմ թշնամիներ, բայց կրօնք մը ունէին, որուն անկեղծաբար կը հաւատային որուն օրինաց և կանոնաց նախանձախնդիր էին, և կը հալածէին Կաթողիկիները «համարելով պաշտօն մատուցանել Աստուծոյ»: Դուք անոնց մեզի հանդէպ ունեցած ատելութիւնը առաւելաւն հանդերձ ունիք: Բայց քանի որ ձեր իսկ խոստովանութեամբ, անոնց մտայնութիւնը, այսինքն հաւատքը չունիք. ո՞րն է ուրեմն ձեր ունեցած հաւատքը: Կրօնքի վրայ խօսելով, բոլոր աշխարհի կողմանէ ընկալեալ ճշմարտութիւն մըն է որ, «կրօնքի մասին անխտրութիւնը, անտարբերութիւնը անկրօնութիւնն է»: Երեւակայեցէ՛ք քօփ մը կտաւ, որչափ ալ ազնիւ ըլլայ, զոր մարդու, արձանի, ձիու, ուղտի, առիւծի և ուրիշ ամէն կենդանեաց վրայ հեռուէն փաթթեն եւ քակեն. այդ կտաւը եւ ոչ միոյն կը պատկանի, այսպէս է կրօնական համոզումն և նկարագիր չունեցող անձն եւ եկեղեցին. «Un homme sans caractère. sans principe» Առանց նկարագրի, առանց սկզբունքի մարդ: Մենք Կաթողիկեայքս ստրուկ չենք, զերի չենք, ինչպիս որ զուր կը բարդ

բանջէք. այլ մեր յօժար կամօք եւ ազատութեամբ կը պատկանինք այն սքանչելի եւ հզօր Աստուածային հաստատութեան, որ իրաւամբ եւ արժանապէս քսան դարերէ ի վեր, Մի Սուրբ Կաթողիկէ եւ Առաքելական Եկեղեցւոյ պանծալի եւ նախանձելի անունը կը կրէ. այդ եկեղեցւոյ հաւատարիմ մնալու համար մեր հոգեւոյս նախնիք ձեր նախնեաց յարուցած անլուր հալածանաց եւ քարոքի համբերեցին, և շատեր նահատակուեցան իսկ: Դուք առանց ամիշնալու կը խոստովանիք թէ, «որդիք էք այնոցիկ, որք կոտորէին զմարգարէսն.» «Եւ դուք լցէք զչափ հարցն ձերոց.» Ասկէ տակաւին քանի մը ամիս առաջ, ժամանակ լրագրի մէջ յօդուած մը կար, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ, Կաթողիկէ Հայոց զէմ ձեր նախնեաց յարուցած հալածանքներն, իբրեւ թէ դրդամբ եղած ըլլան.» Առանց այդ խնդրին քննութեան մըտնալու, սա չափը միայն, առանց սխալելու կրնանք ըսել թէ, ձեր նախնեաց եւ ձեր իսկ մեզի հանդէպ ունեցած դժոխային ատելութիւնն այդպիսի դրդմանց պէտք չունէր եւ չունի. ինչու որ «չալմատան օյնար» 1706ին 400է աւելի ստորագրութեամբ Պոլսէն, որչափ երկայն, այնչափ եւ աւելի տըգեղ եւ աղտոտ նամակ մը ղրկուած էր էջմիածնին, որուն մէջ պարծենալով կը պատմեն թէ որպիսի հալածանաց եւ տանջանաց կ'ենթարկեն Կաթողիկէները, եւ կը խնդրեն նզովքի կոնդակ մը, որ գալով, շատեր նահատակուած են: Ատիկա ալ ուրիշները զըրգած էին: Եւ դուք էջմիածնական գաճաճները կը կարծէք թէ պիտի կարենաք զմեզ ընկճել, յաղթահարել, ճնշել եւ ջնջել. ինչպէս որ ձեր նախնիքը դարերով այդ փորձն ըրին, այլ ի զուր. միայն թէ յիշեցէք միշտ «Եւ որ ընդ հարցի ընդ վէմս ընդ այս, փրշրեցի.» Մի ուրախանաք թէ մեր մէջէն քանի մը դատարկազուլ անձինք ձեզի հետ համամիտ կը զտնուին: Կաթողիկէ Հայոց, չեմ ըսեր ստուար մեծամասնութիւնն, այլ ամբողջութիւնը ձեզի և ձեր այլանդակ կարծեաց բոլորովին հակառակ է: Եւ այդ քանի մը զեւթիկ անձանց համար ալ չէք կրնար

«Կաթողիկ ազգային» անունը տալ, այլ Կաթողիկոսութիւնը ուրացող անձինք ոմանք (եթէ կան): Բանգի ոչ ոք կրնայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ վարդապետութեանց և սկզբանց հակառակելով՝ Կաթողիկէայ մնալ, այլ նոյն հետախ հերետիկոս մի է: Չեր՝ մեզի շոյլած մոլեռանդ, կրօնամոլ, ծթռած, թուեղ, խաւարեալ, տգէտ եւլն. եւլն. տիտղոսներն զմեզ չեն վհատեցներ. նախ անոր համար որ ամենեւին կարեւորութիւն մը չունի մեր առջեւ, եւ երկրորդ, ձեր ունեցած ապրանքն է, զոր կը ցուցադրէք, այլ աւնող չըլլալով՝ դարձեալ ձեզի կը մնայ: Ո՛ւր էր թէ մեզի պէս կղեր մը ունենայիք: Ո՛ւր են ձեր վանքերը, բերէ՛ք, բաղդատութեան դրէ՛ք Վենետիկ և Վեննայի Միութարեանց վանքերուն հետ, Բայց կայ կէտ մը, կարի բարձր և ծանր կէտ մը, զոր, պարտաւոր եմ յիշեցնելու, և ուշադրութիւնը հրաւիրելու ոչ թէ չահախնդիր լրագիրներու և անուանական եկեղեցականներու, այլ բարեմիտ էջմիածնական Հայոց, թէ «Ժամանակ»ի մէջ ամբարիշտ նախադասութիւն մը կար, իբրեւ թէ խորհող», այսինքն ուսեալ, գիտնական մարդիկ չեն կրնար եղեր հաւատոյ ճշմարտութեանց, (Ժամանակ կ'ըսէ «այլանդակութեանց») հաւատալ, եւ հետեւաբար անհաւատ են, եւ պէտք է ըլլան: Աստուած, ինչպէս ամէն արարածոց, նոյնպէս նաեւ բանական կենդանւոյ, այսինքն մարդոյ՝ Արարիչը և Ստեղծիչն է. ինչպէս ուրեմն կրնայ մարդուս բանականութիւնը հակառակիլ Աստուծոյ յայտնած ճշմարտութեանց, այն Աստուծոյ, որ ամենուրեք է և ամենիմաստուն է, և որ՝ ո՛չ կը խաբէ և ո՛չ կը խաբուի: Արդ այս ամբարիշտ վարդապետութիւնը կը քարոզուի ժամանակի մէջ, և կ'ուզուի որ Կաթողիկ կըղերն ալ Աստուծոյ յայտնած ճշմարտութիւնները և աստուածային պատուիրանները ըստ քմաց բարեփոխէ, և ժամանակին պահանջմանց յարմարցնէ, որպէս թէ ժամանակը կարող ըլլար աստուածային կարգադրութիւնները, օրէնքները և պատուիրանները փոխել: Հոս պատահ կը համարիմ, արդիականներուն մոլար վարդապետութեանց զէմ վրձ-

ուում և Ս. Եկեղեցիէն հրամայուած երդման ձեւին մէկ հատուածը դնել, որ ամէն քրիստոնէի համար նուիրական պէտք է ըլլայ: «Անկեղծութեամբ ընդունիմ թէ, վարդապետութիւնն Հաւատոյ յԱռաքելոց անտի ի ձեռն ուղղափառ Հարց միշտ նոյն մտօք և նոյն իմաստիւք մինչեւ առ մեզ աւանդեալ է: Ոյր վասն ևս բնաւ իսկ մերժեմ զհերետիկական մեկնութիւնն յեղաշրջման վարդապետութեանց, որք իբրեւ թէ ի միոջէ յայլ իմաստ անցանիցեն, տարբեր յայնմանէ զոր նախ կալաւ Եկեղեցի: Եւ հետեւաբար զատապարտեմ զամենայն մոլորութիւն ուրով, աստուածային աւանդին, որ յանձն եղեալ է Հարսին Քրիստոսի՝ առ ի պահել ի նմանէ, բաւիցէ իմաստասիրական գիւտն, կամ ստեղծումն մարդկային խղճի առ տակաւ աակաւ ի ձեւ եկելոյ ճգամբ մարդկան, և առ յապայն ի կատար հասանելոյ անսահման յառաջադիմութեամբ:» Մեր մինչեւ հիմայ ըսածներէն կը հետեւի թէ ոչ թէ Կաթողիկ Եկեղեցին է որ հոգեվարք է, այլ էջմիածնական Եկեղեցին, որ կատարեալ քայքայման ճամբան բռնած է. և այն էջմիածնականները որ ի բարի հաւատս կը գտնուին և չեն ուզեր քրիստոնէութեան հրաժեշտ տալ, ուշ կամ կանուխ պիտի ստիպուին օր մը Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ գիրկը ապաստանիլ: Իսկ էջմիածնական լրագիրներուն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ դէմ ըրած յարձակումները, թէպէտեւ սատանայական հոգւով եղած ըլլան անոնք, սակայն սա օգուտը ունին որ անոնք Կաթողիկէ ժողովուրդը կը ցնցեն, և կ'ազդարարին թէ ոխերիմ թշնամին թէպէտեւ գառնուկի մորթին ներքեւ սակայն միշտ նոյն գայլն է, գիշասփիչ, յօշոտող գայլը, իրենց հոգւոց և յախտեանական փրկութեան թշնամին, որ այլեւայլ հրապուրանքով կ'ուզէ զիրենք բզկտել: Ուստի և Կաթողիկէ ժողովուրդը ևս առաւել իրենցմէ կը գանի և կը պօքայ: Ահա՛ իրենց յարձակման արդիւնքը: Իսկ ատոնց համակիր և համամիտ գտնուող քանի մը գատարկազլուիս և Կաթողիկէ անուան ամենեւին անարժան թշուառներու հանդէպ աղօ-

թելէ զատ ուրիշ ճար մը չունինք: Վերջապէս կը յայտարարենք էջմիածնական Հայոց և այս միանգամ ընդ միշտ թէ, Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ գլուխը գտնուող Քահանայապետը ո'վ որ ալ ըլլայ, Կաթողիկեայ Կաթողիկոս Պատրիարքը ի'նչ անուն ալ որ ունենայ, նոյնպէս մեր ներկայ և ապագայ ուղղափառ եպիսկոպոսները և քահանաները երբեք ի հաւատոյս և յաստուածայինս չեն կրնար իրենց հետ հաղորդակցիլ, եւ իրենց պէս, կրօնական տեսակետով, անխօս եւ անհարբէր ըլլալ: Ասիկա հազար սնգամ խօսքով և գործով կրկնուած է իրենց, և դարձեալ չեն ուզեր հասկնալ: Եթէ կրօնական խտիր և տարբերութիւն չունենայինք, ինչո՞ւ համար զատ և առանձին հասարակութիւն մը պիտի կազմէինք:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

Վ Ե Ր Ձ

ԵՐԹՆԵԱԿ ՔՐԻՍՏՈՆԵԻ

ՏՕՆԱՑՈՅՑ

Հոկտեմբեր 26	† Կիր. ակ. Զ.	գլխի Խաչին
27	Բշ. քմ.	Անաստասի Բաճանային եւ Վարդի եւ Թեոդորիայ եւ որդւոց նորա եւ որոց ընդ նոսա կատարեցան:
28	Դշ. քկ.	Հիպերիֆեանց մարտիրոսաց:
29	Դշ. քմ.	Պահոց:
30	Եշ. քկ.	Սեւեիանոսի Սեբաստացւոյն եւ Բարեյայ ծերոյն եւ ո: քսուս եւ յորից առաջեւեւաց նորին եւ Կարաղամու Անիոնացւոյն եւ Եթն մանկանցն Եփեսոսի:
31	Ուրբ. դմ.	Պահոց:
Նոյեմբեր 1	Շք. քկ.	Ամենայն Սուրբ:

ԴԻՈՆԵՍԻՆՍ ԱՐԻՍՊԱԿԱՑԻ

Դիոնեսիոս Իրապատացի Աթէնքի երեւելի իմաստասէրներէն էր, եւ Արիսպագոս ըսուած աղը կը պաշտօնավարէր իբրեւ դատաւոր: Ասիկայ Ս. Պողոս Առաքելային քարոզութիւնը լսելով Յիսուսի հաւատաց, և նոյն Առաքելային կողմէ Աթէնքի եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ, և իր խորիմաստ գիտութեամբ բոլոր քրիստոնէութիւնը ծաւալեց և բարգաւաճեցուց:

Յունաց մէջ: Հեթանոսները Սուրբին գէմ գալարանալով բռնեցին զինքը և նահատակեցին շուրջ 95ին: Վաղեմի աւանդութեան մը համեմատ Ս. Դիոնեսիոս Հռոմ գնաց և անկէ զրկուեցաւ Գաղղիա. հոն քարոզեց Քրիստոսի Ս. Հաւատքը, և քնակութիւնը հաստատեց Լուստտիայի (Քարիզ) մէջ և նոյն տեղւոյն առաջին եպիսկոպոսը եղաւ: Դոմեանոսի օրով բռնուեցաւ և թիստուեցաւ յիշեալ քաղքին մէկ մերձակայ բլուրին վրայ՝ որ աշուհետեւ կոչուեցաւ Մարտիրոսաց լեռ (Montmartre): Ս. Դիոնեսիոս՝ գլխատուեցն վերջը գլուխը բռնած վար իջաւ մինչեւ աշտեղը ուր ապա ի պատիւ իրեն կառուցուեցաւ հռչակաւոր եկեղեցի մը, որուն շուրջը տակաւ շինուեցաւ Սէն Տընի քաղաքը:

Ս. ՏԻՄՈԹԷՈՍ

Ս. Տիմոթէոս բնիկ Լիւստրացի էր, որդի հեթանոս հօր և հրեայ մօր. Քրիստոսի 31 թուականին յաբեցաւ Ս. Պօղոսի և Աւետարանի քարոզութեան մէջ անոր գործակից եղաւ: 65ին անկէ՝ ձեռնադրուեցաւ առաջին եպիսկոպոս Եփեսոսի, Յովհաննէս Աւետարանչին հոն հաստատուելէն առաջ: Ներուստի օրով Արտեմիս գիցուհւոյն մէկ անարժան տօնախմբութեան միջոցին, տեսնելով քաղքին մէջ գործուած լկտի արարքները, սկսաւ ժողովրդեան քարոզել, ազաւորել որ այդօրինակ գարշելի գործերէ ետ կենան: Ժողովուրդը զայրագին վրան յարձակեցաւ և քարով, բրդով սպաննեց երանելին 67ին: Իր աշակերտները պատուով թողեցին իր մարմինը, որ չորրորդ դարուն Կոստանդնուպոլիս փոխադրուեցաւ և Ս. Առաքելոց եկեղեցին թաղուեցաւ:

Ս. ՏԻՏՈՍ

Ս. Տիտոս էր Կրետացի, և հեթանոս ծնողաց զաւակ: Ըսկիայ յունական բոլոր ուսմունքները սորվելէ յիտոյ անձանթածայն մը լսեց որ իրեն կ'ըսէր. Պէտք է որ փրկութեան ուրիշ ճամբայ փնտես: Ասոր վրայ՝ «կըսաւ մարգարէութիւնները կարդալ: Երբ քսան տարուան եղաւ, հօրեղբօրը կողմէ, որ Կրետէի իշխանն էր, զրկուեցաւ Երուսաղէմ՝ Քրիստոսի հրաշքներուն լուրը տօնաբերու համար: Ականատես եղաւ Փրկչին և անոր գործած հրաշքներուն և անոր երկրպագեց, և աշակերտներուն հետ Երուսաղէմ կեցաւ մինչեւ Ս. Հոգւոյն գալուստը: Պաղեստինի Կեսարիոյ մէջ Առաքելներէն ձեռնադրուեցաւ և կարգուեցաւ Պօղոսի գործակից Աւետարանի քարոզութեան մէջ: Ապա Պօղոս Առաքելալ թողուց զինքը ժամանակ մը Կրետէի մէջ իբրեւ եպիսկոպոս Գորտենայի: Ս. Տիտոս դարձեալ Ասիա և Յունաստան և Հռոմ պտտեցաւ Ս. Պօղոսի հետ և անոր նահատակուելէն վերջը դարձաւ Կրետէ, և առաքելական քարոզութեամբ նոյն կղզիին մէջ քրիստոնէութիւնը տարածեց և այլ եւ ալ եկեղեցիներ հաստատեց, և պարարտ ձերութեան մէջ աւանդեց իր սուրբ հոգին ակներեւ տեսնուող հրեշտակներու ձեռքը՝ ութսունըորս տարուան:

ՀՈԳԵՒՈՐ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ „ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ“ ԳՐԲԷՆ

Գրիգ. Ա. — Գլ. ԺԴ. — Յանդուգն դասումէ խորհելու վրայ:

Հիւսն սովորութիւն մը դժուարաւ կը քողոյն, եւ իր կարծիքն ոչ ոք յօժարակամ կը հրաժարի. Երբ բանականութեան կամ համեմատի ուղի յենու՝ քան թէ Յիսուսի Քրիստոսի նուանող զօրութեան, դուն ուրեք եւ շատ ուշ պիտի ըլլաս մարդ յուսաւորեալ. որովհետեւ Աստուած կ'ուզէ որ կասարկապիս հնազանդիք իրեն. եւ ամեն միտք ու բանականութեան գեր ի վեր քառքանանք քարոզեալ սիրով:

ԲԱԲԱԼՈՐ ՄԱԳԱՄԸՆԸՆ ՄԱՆԱՅՈՐ ՀԱԳԻԳԻՍԻ

Արիւրէն Բարիգտէ ինիքատ իտէն «Էյի Մարպուաթ» գօնկրէսի հագգընտա Լա Բուա կաղէթաւորը 1913 Հոկտ. 10 թարիկի ճուման կիւնքի նիւմէրսընտան թէրճէմէթէն նագլ օրունուշ տըր:

«Էյի Մարպուաթ» գօնկրէսիսին սօն զիյնէրի տէ փիշաւընտա փիշաւս իյի միտքեմաւիպ օրունշ տըր:

Չեհարչեմիսին կիւնքի մէքիյէ Բարիգ գարսիմալը սերիսագօպօս հագրէրէրի իյիսաւթ իրմէք յուրքընտա պուրընըր յի միշարիյիյէ պու խուտուսա միմէքսար օրան երեանը մէճիսիսին աղըրընտը արաւընտա իրաւս պույուրսուղը նուրքաւ, սիրայիյէմար պիր յիսանա, գօնկրէսէ հագրը պուրընտարա մէքարէրպաիյ պիր սիյագսա իսարէյի փիշաւ երիւիյ տըր:

Չեհարչեմիսին աղընը Մ. Յրաւսուա, պիր յօգ քոժէփիսիւրա գօնկրէյի մէքիսիսին իսկն պիր գօնկրաւտա, երպապը մէճիս հուզուրընտա Լուի Վէրէսըն պիտիւիս պիւսարըն իրայի իրիւիյ տըր:

Սօն մէքիս միւնտաւիքիյի վերիյէն զիյափէքսէ, յօրըր-Տաւ Բիլիսաւր գօնկրաւտարը վիսի, իսարիսի մէքիսուր Յագ. Բէր Ժանիյի, սաւիտըն աղըր ռաւսարը արաւընտա, հաւմէքըն Բարա հագրէրէրիսին չեքիսիսին իսարէյի ազսան իրիւիյ յի պիր նուրքը պիւիյ իրաւ երիւիյ տըր փի, պիւ պու նուրքը հիւսան պու:

կիսնսկն իյ՛ փոքունսրսրսրսր սերն իրսկէ
միւսիկփազ օրսպիւսիւսիւսիւս օրս սուրհորսնս-
սուսսսս իփրիսար իսկիւս:

Եյի Մարպուաթ գօնկրսինն խիթմը
միւնսսսսսսսսսսսս փսսս օլոնսն զիյսփսս
Ֆազ, Բէր Փանվիէ քարաքնսն Բաբս հազ-
րէթիւրի քէրէփնէ իրսս օլոնսն նուրգ .

Էփկնսիւր,

Պու կիւնս պիւր հիւրմէթի մախսուսէ, պիւր
թէհէյիւրսն քիւսէրսնէ վէ պիւր հիւսսի միւ-
թաւաթաթաթաթաթաթ իլէ, Յիսուս Քրիստոսըն
վէթիւրի վէ բույի զէմիւստէ Ճէնսպը Հազգըն
միւսսսսսսսսսսսսս Բաբս հազրէթիւրի-
նին զաթը գուսսսսսսսսսսսսսսսսսսսսսսսս
պաշ էյէր վէ արգը ինթիւրսմ էյէրիւմ:

«Վէտիւյը թալիմսթըն մուհաֆըզը» պու-
լընսն Բաբս, ֆիթրի տալալէթ վէ կալսնճը-
լըզ զուլմէթի իչինստէ զալիպ օլմսպոսն մէն
իտէր: Աճէպա, էյէր լայէնգաթի սուրէթստէ
սաֆվէթը թամմէ վէ թէմսմիւյէթի միւրէմ-
մէլէսի իլէ անը արգ իթմէք, բաթըզլըզըն վէ
հէր ֆէրտը աֆէրիտէնին միզաճընս գարչը
անը մուհաֆապա էյլէմէք իչոնս Բաբս տա-
յիմս հազըր օլմսսայտը, հազիգաթը իլահիյէ
նէ՞ օլաճագտը:

«Ատապը ումուսիյէնին, մօրալըն մուհա-
ֆըզը» պուլընսն Բաբս, գալպի պէշէրի
շէրիւրին ուչուրումը իւզէրինստէ տուրտուրըր,
ուչուրոււչ օլան վիճտանլարըր իգազ իտէր,
պիւրիւրմէ ֆէնսալըզլարըն մէնչաը պուլընսն
իւչ պէօյիւք շէհվէթիւրի, կանի ֆիթիւր
մազրուրլըզընը, մահգուզաթը նէֆսանիյէյի
վէ սիւմ ու զէրէ օլանս նս մահտուտ պիւր
սէվտայը ես պիւզգաթ վէ կախօտ մէմուրիյ-
նի վասըթասըլլա քէշֆ իտէր, մէյտանս չը-
գարըր:

Այիլէլէրին ֆազիլէթլէ մէլուֆ օլմալա-
րընս խատիւմ օլան էսասլարըն միւստաֆիի
պուլընսն Բաբս, նիքեհանըն ֆէսիս օլընմազ-
լըզընը միւստաֆա էյլէր, պու սուրէթլէ նի-
քեհանըն շէրէֆինի իլա վէ էսալէթինի իպգա
իթմիւչ, հէմ տէ խսիւլէրին հայսիյէթինի, օ-
ճագլարըն նսմուսընը վիզայէ էյլէմիւչ պուլը-

նըր: Ճէմիւյէթի պէյթիյէ իչոնս զայէթ մէ-
շում օլան, հէր նէվ միհէն ու մէշագգա գա-
բու աչան, պէլիյէյի սէֆահէթէ վէ էն գալի
ըրգ ու միլլէթլէրի պիլէ գաիֆլէնսիւրմէյէ,
հաթթա մահվ պիլէ իթմէյէ ֆէվզ էլ ատէ
միւստիտ պուլընսն ֆէսիւր նիքեհանը մահքի-
ում էյլէր:

Հիւքիւմուսարան միւշալիւրի պուլընսն
Բաբս, հէր ֆրսսթտան պիլ իսթիֆատէ, մա-
հիյէթի գուսսիյէսինի իսթար էյլէտիյի, ֆըր-
գալար մէհաճիւմսթընս, իսթիւլլարըն էոչ
ու խրուչընս գարչը հիւսայէ իթտիյի հիւքիւ-
մաթընս եէկեանէ իսթինստիկեհանը արը: Պիւր
հիւքիւմէթին վազիֆէյի մէվտուսընս սա-
տըզ պուլընսպիլմէսի գանուշլարընը թէսթիւր
վէ օնլարը թէճաւուզ իտէճէք օլուրսս, մագ-
սատըր ասլիսինստէն ինհիւրաֆ էյլէմիւչ պուլըն-
սաճաղընը իչրսպ իտէր:

Ճէմաթլարըն վէթիւրի օլտուլընստան, օն-
լարըն հազըր օլան հիւրիւյէթի թալէպ իտէր.
իտարէտէքի սուլի իսթիմալաթը մէյտանս
չըգարըր, զուլմէքար գանուշլարըր մահքիւմ
էյլէր: Օ, տիւնեհատէ, ատալէթին պիւրազիւր
պիւր միւստաֆիի, սուլս ու սէլսմէթին վէ
ուխուվվէթին պիւրթիւնս ալէմէ էմսալսըզ պիւր
սուրէթստէ նսչիւրի տիւր:

Վաթիգանտան աքս էյլէյէն զիյանըն
քեհաֆֆէսի տէ, կէրէք էչխաս հազգընտա.
կէրէք միւլէսսէսէյէր հազգընտա վէ կէրէքսէ
պէշէրիւյէթ հազգընտա խալըրլարըր: Քիւրիւրի
Շէրիֆսէն սատըր օլան իլճաթըն ճիւմէսի
տէ ինթիւրսմ ու մէտէնիյէթէ խատիւմ տիւր-
լէր: Բաբս իլէ վէֆագտա եիւրիւյէն՝ կօ-
լընստան էմին տիւր, օնտանս այրըլանս իսէ,
քէնտի քէնտիսինի տալսլէթէ մահքիւմ իթ-
միւչ օլուր: Յիսուս Քրիստոսըն վէթիյինէ իպ-
րազ իտիլէն հէր ինթիւրսմ, միւհիթէրիւմի իչոնս
նսֆի, վէ Քիլիսանըն Բէյիսի էքպէրինէ
գարչը իրթիքեհապ օլուրսն հէր սուլի գասս,
միւթէճասիւրինի իմսայա վաֆի ու քեհաֆի
տիւր:

Այլը սէլիւմ սահիպի օլանլար պուլընսրը
անլարլար, անլարլարտա Բօմանըն էմիւրլէրի-
նէ պիւր կիււլը հուչ իլէ տիւնլէրլէր: Վէ միւհ-
թաճը պուլընստուզլարը հազալըզը օրատա

արար վէ օրատա պուլուրար, պուլար հէր
նէ Բէրթէպէ ու իգթիտարտա պուլընսալար,
եկնէ Գիւրսիի Շէրիֆ իլէ օլան հիւանի միւնա-
սէպէթլէրինէ պիր էհէմմիյէթի ազիմէ աթֆ
իտէրլէր վէ պու միւնասէպաթը, մէզհէպ վէ
թէվէճճիւն տօլայըսըյլա օլմասա պիլէ, հիշ
տէյիլսէ մէնֆաաթլարը իգթիզասընճա, տա-
հա-դիյատէ թապիլիյէ իթմէյէ չալըչըրլար:
Պիր Նարօլէօնըն եէտինճի Պիոստան մուա-
վէնէթ թայէպ իթտիյի, պիր Պիզմարքըն,
քէնտի եանլըչըզլարընը թանըեարադ օն իւ-
չիւնճիւ Լէօնըն միւտաթէլէսինի թէմէննի էյ-
լէտիյի, պիր Ալմանիա իմիէրաթօրընըն, օնընճը
Պիոսըն աօսթլըզընը ճան իլէ ճուհան օլտու-
ղը վէ պիզիմ, հալիմ, ազիզ վէ գօրգուսըզ
րէյիսի էքպէրիմիլլէ նէզաքէթ վէ հիւրմէթ
լէ մուսալէլէտէ պուլընտըղը կէօրիւլմիւշ տիր:
Էվվէթ պու ատամլար պու հօլտա տալրան-
տըզլարը վազըթ, Գիլիսա վէ եախօտ մէզ-
հէպի զայէյի ամալ կիպի թէլազզը իթմէյօր-
լարտը, ֆազաթ իւհտէլէրինէ թէվտի օլու-
նան ումուրըն իսթիգպալընը, զիյրի իտարէ-
լէրինտէ պուլընան ճէմուաթլարըն տախիլէն
թէրազզը վէ խարիճէն տէ նուֆուզլարընը
թէզաեիւտիւնիւ նազարտան տուր թուլմա-
մալտա իտիլէր, Պիւնէն ալէյի տէ Բարալըզ
մագամընըն թէվէճճիւհիւնիւ ճէլպէ սարֆը
հիմմէթ իթտիլէր:

Աճէպա, պիզ պու գատար թաթլը րա-
պըթալարա, պէօյլէ ճիտտի պիր ուգտէյի ի-
թաաթլա, օ ֆէվգէթթապիաթ հաչմէթէ
մէրպութ օլտուղըմըզտան աօլայը գաթ էնտէր
գաթ պախթիյար տէյիլմիլիզ. էվվէթ, ֆըր-
սաթ տիւշտիւքճէ, պու կիպի իճթիմասթը
ուխուլվէթ քեարանէ միւնասէպէթիլլէ պիր
արայա կէլտիքճէ, մէզհէպիմիզին Բէյիսինին,
Խնճիլի Շէրիֆ Միւֆէսսիրինին, սէմայա
տօղրու սուղտըմըզտաքի Բէհպէրիմիզին,
տիւնեանըն էն միւհիթէրէմ սիմասը վէ պէշէ-
րիյէթին էն էյի տօպթը օլտուղընը թէքրար
իթմէք պիզիմ իչուէն պատիի իֆթիխար տըր:
Օնա իհթիրամաթըմըզը արզ իթմէք իչուէն
քէնտիմիզտէ պիր մէյիլ թապիի հիսս իտի-
յօրըզ, օնա գարչը օլան ինգըեատըմըզը վէ
հէր տիւրիւ չայիպէտէն արի պուլընան մէ-

հապպէթի գալպիյէմիզի իզհար էյլէմէք ի-
չուէն պիր իհթիյաճը մանէվի տույեըյօրըզ:
Իշթէ պու սէպէպէ մէպնի տիր քի, էֆէն-
տիլէր, նամընըզա օլարադ օնընճը Պիոս Բա-
բա հազրէթլէրինի սէլամայօրըմ. պուլըն ի-
չուէն տըր քի օնը թուլը միւտտէթ Գիլիսայա
պախչ էյլէմէսինի ճէնապը վահիպ իւլ ամալ-
տան թէմէննի էյլէյօրըմ. Իշթէ պու սէպէպ
իչին տիր քի էֆրատ ու ճէմաաթըն, էմիլիյէթի
քեա.իլլէ վէ իհթիրամաթը ֆայիզա իլէ պու
ումուլմի Մուալլիմին էթրաֆընը իհաթա էյ-
լէմէլէրի, անըն նէսայիհինէ վէ էվամիլինէ
սէր ֆիրու էյլէմէք սուրէթիլլէ օնը թաղիմ
իթմէլէրի իչուէն պարկեհանը Պարիյէ թէպ-
րիքեաթըմը արզ էյլէրիմ. Պու թէմէնիյա-
թըմըն քեա.միլէն հայզը ֆիիլէ չըգտըզ կիւն
Բաիի էքպէրիմիլլէն գալպի միւթէսէլլի օլա-
ճազ, վէ էվլատ ու ահֆատըմըզ, թարիֆի
պիլէ զայրը գապիլ օլան պիր սիւք իւնէթ վէ
մէսէրրէթլէ յիւմըն պուլընանճազ, վէ պու
կիւնքի բարէ բարչէ օլմուշ օլան վէ պու
գատար նիֆազ ու չիգազ եիւզիւնտէն մուզ-
տարըզ պուլուլան ճէմիյէթի հազըլէ, ար-
թըզ ճէնապը Հազզըն եալընըզ հիւքիւմտար
օլաճաղը ինսանլարըն հիւրը եաչայաճաղը վէ
զէմանըն էպէտիլիք շիւլէլէրինի իսթիարէ
էյլէյէճէյի վէ քիւրրէի արզըն տա կէօյլէրին
պիր տէհիլի մագամընա գաիմ օլաճաղը պիր
իսթիգպալ ֆէճրինին բարլատըզը կիւնիւ
կէօրէճէք տիր:

ՄՐՐԻԿՆ

Լոյս տրեցեան տակաւ տակաւ այլագունի,
Գան գումարին ամպ քլիայորդ, քապառնական.
Լրոնն ժիւսիք, երեւ տաւազ դալիսիւս կան,
Ըզգագաքունս բլոց երկիւզ շանեալ ունի:

Յանկարձակի հարկանին օղբ ըզդողանի.
Լրաի շրոխնդն ի պուրակին ծառոց լալկան,
երկինք ի վայր կոյս խոնարհեալ փրլուգեալ գան,
Ըզիւննապեալ երկրաւ մերիկ բուռն՝ անկանի:

Ասպատակեն յանդըս հողմոց գունդ մահազէն,
Հասկ քալիսիլ յօղս ամբառնան յորձանս գործեն.
Ճայքեն շանքիք, փայլատականց ցոլ հասանին:

Իւ որոմունք, բարբառք գասման ասուածային,
Դնան ընդ այեւս, սիւրս ի թնոյ՝ կայ մարդն յակնիւ.
Երկիր անդոյր՝ Լրոնի մնջիկ կայ ունկնդիր:

Թարգմ. ԽԱՉԻԿ Վ. ԱԹԱՆԱՐԵԱՆ
Մ. Սեկիւռ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Հ Ո Ռ Մ Ե Ւ Կ Ա Յ Ո Ղ Ի Կ Է Ա Շ Խ Ա Ր Հ

Արքայապետ Բաճակապետը ունկնդրութիւն շնորհէ Գրաւորին, Հայր Դաւանի, և անոր չորս խորհրդականներուն և ընդհ. Ժողովի անդամներուն, և յայտնեց անոնց իր ջերմ շնորհաւորութիւնները: — Այս խորհրդականներուն մէջ կը գտնուէին Հայր Նավարրա, Կոստանդնուպոլսոյ նախորդ գաւառապետը: Բազմաթիւ ուխտաւորներ կը համին Համաժողովի կողմէր և կ'այցելէին մայր եկեղեցիները և գետնադաժմանները: Վերջին օրերս հասած են Պրզանտինէն 250, Լոստոնէն 400, Գարգաստինէն (Պրանտա) 250 և ուրիշ ստուար թիւով ուխտաւորներ Բրաւարա, և Թիֆլիսէն:

Հոկտ. 17ին Ս. Դամասոսի բակին մէջ ընդունուեցան 560 ուխտաւորներ՝ Բիսթոյայի թեմէն, 250 Գոյնիայէն և 4000 Խալապցիներ և օտարականներ:

Հոկտ. 8ին Տոն Սեթեմի Բրիտոֆարօ անուանով ծերունի քահանայ մը կատարեց իր ծննդեան հարիւրամեակը: Այս ալեւոր որ կատարեալ առողջութիւն կը վայելէ, իր ամենօրեայ պատարագը զուրեցեց նոր օրը:

Ս. Հայրը հաճեցաւ հետեւեալ Խրեագիր նամակը ուղղել այս պատկառելի Եկեղեցականին:

Սիրելի՛ որդեակ,

Հոկտեմբեր 8ին պիտի լրացնես կեանքիդ հարիւրերորդ տարին: Կ'ուղղեմ քեզի իմ ջերմագէտ ընդհանրութիւններս՝ այն յասուկ ընդհանրութիւններէն, որոնք քեզի պարգեւեր է՝ քոյլ սալով որ ապրիս արտաքին կարգի երկար օրեր: Այս ընդհանրութիւններէն մէջ քեզից մէջ Աստուածային Փրկիչը տեսնելու աւելի քանկազին ընդհանրութիւններ (Սաղմ. Դ.)

Կոյ քեզի քոյլ սալով, մեր առաքելական օրհնութիւնը եւ առաձգաւորութիւնը՝ լիակատար ցերեկայանքով անոնց որ խոստովանին եւ ներկայ լինան Հոկտ. 8ին, ծննդեանդ հարիւրամեակին օրը, մասնացանկի պատարագով:

ՊԻՍՏ Տ. ԲԱՅԱՆԱՅԱՊԵՏ

Ս. Բաճակապետը Պիոս Ժ. գաղապարտեց Պրանտայի մէջ կազմուած Ակոս (Sillon) ըստուած Ընկերութիւնը, իր 1910 Օգոստոս 25 թուականի կոնգրավով, ուր ցոյց տալով Ակոսականներու գլխաւոր սեռութիւններուն մէջ գտնուած հակակաթողիկէ սկզբունքները, կը հետեւեցնէր թէ Ակոսը լոկ ընթացակից մըն է ընկերակարողութեան, օժտողական վտակ մըն է ուրաքութեան ընդհանուր հոսանքին, որ կ'ողողէ կ'ապականէ աշխարհը քաղաքակիրթ աշխարհը: Ս. Հայրը խօսքը կը վերջացնէր հետեւեալ երկու կանոններով.

1. Ակոսը պէտք է որ լուծէ իր ազգային կազմակերպութիւնը եւ հրաժարի եպիսկոպոսներու հանդէպ բռնած ինքնօրէն աղիկամի դիրքէն, իր գանազան խոմբերը պիտի մնան իրարմէ անկախ՝ Կաթոլիկէ Ակոս անունով, եւ Վիճակաւորներու առաջնորդութեամբ պիտի աշխատեն ընկերական հարցը լուծելու:

2. Կաթոլիկէ Ակոսականները ազատ են պահելու իրենց՝ եկեղեցւոյ վարդապետութեան ներհակող ամէն սկզբունքներէ զտուած քաղաքական նախասիրութիւնները. եւ եթէ դուրս չելլեն պարզ քաղաքականութեան կամ քաղաքական սնեւորութեան սահմաններէն, ամէն հաւատարմութեամբ հաւատարմաւոր պիտի վայելեն:

Ակոսը՝ այս կոնգրակին վրայ անուամբ լուծուեցաւ բայց իրօք մնաց Դաւանկոսութիւն Երեսնամեակ հասարակապետութեան նոր յորջորջումով, և այս տարի Լիւնի մէջ ուղեց իր ազգային երկրորդ համագործակցութեամբ:

Լիոնի Արքեպիսկոպոս արքեպիսկոպոս իր կողմէն Ժողովին մասնակցիլ այս համագործակցութեամբ անհրաժեշտ էր, ուր Ս. Բաճակապետին գրած վերջին տալ երկու կանոնները մէջ բերելէն վերջը կ'ըսէ.

«Լիոնի համագործակցութեամբ է արդեօք պարզ քաղաքականութեան կամ պարզ քաղաքական տնտեսութեան սահմաններէն դուրս չելլել: Պիտի հրաժարմէն ամէն կերպով ընկերական հարցին վրայ խորհրդակցութիւններ ընելէ:

«Միշտի չենք կրնար ակնկալել, որովհետեւ իր օրակարգին մէջ կը կարգանք հետեւեալը. «Բարդաքական և Ընկերական գործը: Ինչպէս կը ծնին և կը մեռնին վերանորոգումները...»

«Հետեւեալը:

«1. Կերպարէս կ'արգիլենք մեր թեմին բոլոր քահանաներուն և մեր մեծ և փոքր ընծայարաններու ուսանողներուն ներկայ գտնուիլ յիշեալ համագործակցութեան համագործակցութեան կամ անոնցմէ առաջ կամ ետքը ըլլալիք համախմբումներուն:

«2. Կը յիշեցնենք ամէն կաթոլիկէներու որ չեն կրնար, առանց մեծ յանցանքի, յարիլ ակօսական վարդապետութիւններու որ գաղապարտուած են Պիոս Ժ. 10 օգոստոս 25 թուականի Առաքելական թուղթով, կամ հակառակիլ նոյնին մէջ բովանդակուած հրամաններուն:

Լիոն, 8 Հոկտեմբեր. 1913»

Հեքթոր-Իրենէ

Արքեպիսկոպոս Լիոնի

Ս. Ռընու Գերապոյժառնին հրաժարելով թափուր մնացած թուրի ակօսող բարձրացաւ Նէկըր Գերապոյժառնը: Այս առթիւ չեղ հանդէսներ տեղի ունեցել են հարիւրաւոր քահանաներու և խուռն քաղաքական ներկայութեամբ: Նորոշուիլ եպիսկոպոսը իրեն ուղղուած ձօնը լսելէն վերջը բժմ ելլելով պարզեց իր ծրագիրը հետեւեալ կերպով.

«Ինչ գործ պիտի կատարեմ ես ձեր մէջ: Եպիսկոպոսը հովիւ է. ուստի պարտական է ուսուցանելու, կառավարելու, արարցնելու: Մեր Տէրը առաջին տեղը տուած է ուսուցանելու իշխանութեան: Մենք կ'ուսուցանենք Փրկչին վարդապետութիւնը իր բովանդակ անարատութեամբը: Հիմայ այս ուսուցումը կարեւոր է...»

«Մեր առաքելութիւնը պիտի բլլայ կռուիլ աւանդ գէ՞մ որ կ'ուզեն ստրկացնել հոգիները՝ զանոնք ազիտութեան մէջ պահելով...»

«Մեր առաքելութիւնը պիտի բլլայ կռուիլ ճշմարտութիւնը ծածկել ուղղորդելուն դէմ, չէզոքներուն դէմ: Զեղոնքիւնը առանց Աստուծոյ ուսուցումը հրէշութիւն է: Եւ հրէշները չեն սպրիւր...»

Ն. Քահանայապետը մասնաւոր ունկնդրութիւն շնորհեց Կ. Ասորոց Ամենապատիւ Տէր Իգնատիոս Եփրեմ Բ. Քահանայ Պատրիարքին:

Ն. Հովա. Վին վարձատեցաւ Վսեմ. Կարգինայ Կրէկորիոս Մ. Ա. Կարչիս, Անգամ կրօնաւորաց և ծիսից ժողովոյն, Արքեպիսկոպոս Թովէտոյի և Պատրիարք արեւմտեան Հնդկաստանի: Կնած է 1835 մարտ 12ին: Իր բազմակողմանի հատութիւններովը մեծամեծ ծառայութիւններ մատուցեց է Ս. Եկեղեցւոյն: Տէրը յաւիտենական հանգիստ պարգեւէ իր հոգւոյն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԷԱՐԱՆ

Կ. Արձագանցի յատուկ տպարանին մէջ տպուեցաւ 1914 տարուան ըստ նոր տոմարի օրացոյցը որ հոգեւոր իշխանութեան հրամանաւ պատրաստուած է Կղիկիոյ Պատրիարքութեան վիճակներուն համար:

Արհիպատիւ Մարգարէտ Եպիսկոպոս Զեյեպեան, վիճակաւոր Տիգրանակերտի, կը գտնուի այժմ Զնքուշ, ուր գացեր է տեղւոյն նորակառոյց եկեղեցւոյն կիսուարտ մնացած ժամերուն շինութիւնը աւարտելու, և միանգամայն ժողովուրդին հոգեւոր և ուսուցանական գործին ուժ և զարկ տալու համար:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Գ Ո Ր Ծ Ե Ր

Թուրքեւհեյլէն բանակցութիւնները յուսալից վիճակի մէջ են: Այս մասին Լոնտոնէն կը գրուի հետեւեալը.

«Այստեղի գիւտնագիտական շրջանակներուն մէջ համոզում կայ թէ մինչեւ գալ շարժու կատարուած իրողութիւն մը պիտի բլլայ հաշտութեան կնքումը, քանի որ երկու կողմի պատուիրակներուն միջեւ զբոնուած անհամաձայնութիւնը մանրամասնութեանց կը վերաբերի և ո'չ թէ սկզբունքներուն: Դաշնագրին մէջ կղզիներու խնդրին ակնարկութիւն պիտի չբլլայ, քանի որ Իրաց վիճակը անփոփոխ պիտի մնայ, մինչև որ մեծ տերութիւնք իրենց որոշումը փութացնեն: Այսուհանդերձ օսմ. գիւտնագէտները մեծ յոյս ունին թէ կղզիներու խնդրը Թուրքիոյ նպաստաւոր կերպով պիտի կարգադրուի:»

Սօֆիայի Թերթերուն տեղեկութեանց համեմատ, Պուլկարները անցած հինգշաբթիէն ի վեր առանց դէպքի գշաւած են Մուսթաֆա փաշան, Քիւչիւք Թրնօվան, Վասիլիքոսը և Օրթաքէզը: Արեւմտեան Թրակիոյ գրաւումը կը շարունակէ: Գիւղերուն յանձնումը տեղի կ'ունենայ առանց դէպքի: Պուլկար կառավարութիւնը արիւնահեղութեան տեղի չտրուելու համար հրամայած է զօրքին վերջին ծայր զգուշութեամբ յառաջանալ: Մինչև որ գիւղ մը կամ քաղաք մը ամէն կողմէ չպաշարուի, չզրաւուի և քաղաքային վարչութիւն չհաստատուի, ուրիշ գիւղի կամ քաղաքի գրաւման չի ձեռնարկուիր: Խղամտեքը սկսած են իրենց ղէնքերը վար դնել և պուլկար իշխանութեանց համակերպել: Պուլկար Թերթերը կ'աւելցնեն թէ արեւմտեան Թրակիոյ գրաւումը պիտի աւարտի առանց մէկուն քիթը արիւնելու, առանց գիւղ մը մէկ խրճիթը իսկ տրելու:

Տուրացոյցի մէջ Էստա փաշայի նախագահութեամբ ալպանական նոր կառավարութիւն մը կազմուեցաւ Կելրուական Ալպանիայ ծեղակոյց անունով:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Դէպքեր եւ սկզբունքներ	673
Յիսուս Քրիստոս	679
Օրմանեանի միջադէպին առթիւ	680
Եօթեակ Քրիստոսէի	683
Բաբայրգ մագամբըն մանայր հագիգիսի	684
Մրրիկը	686
Տեղեկագրական	687

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ

ՅՈՎԼ. Ծ. Վ. ԿԵՏԻԿԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԱԳՐԱԳԵՏ

ԳԵՈՐԳ Ծ. ՎԱՐԴ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

Տպագր. Կ. Արձագանց Զաքարեայի, Բեա, Պատմ փողոց Եւ Կ. Պոլիս

Երանելի Տէր Կոմիտաս Քահանային վարքը, առանձին
հրատարակուեցաւ ընտիր թուղթի վրայ, մաքուր տպագրու-
թեամբ և երեք պատմական պատկերներով:

Փափաքելի է որ ամէն Հայ Կաթողիկէ ունենայ այս գե-
ղեցիկ մատենիկը, որուն միակ նպատակն է ծանօթացնել ամէ-
նուն Երանելի նահատակին գերազանց բարեմասնութիւնները, և,
անոր ջերմեռանդութիւնը ծաւալելով, հրաւիրել ամէնուն վրայ
անոր բարեխօսութեան անդուգական արդիւնքները:

Գին 5 դահեկան, էջ 144 ամուր քողակազմ

Գրքոյկիս երեք պատկերները, 1. Տէր Կոմիտաս քահանա-
յական զգեստով և իր շիրիմը, 2. Տէր Կոմիտաս դատաւորին առ-
ջև, 3. Գլխատումը, առանձին ալ կը ծախուին. մեծաքանակ գը-
նողներու, գոհացուցիչ գեղջ:

ԿԸ ԾԱՅՈՒԹԻ «Տարրական Սկզբունք Գրիստոնէական Վար-
դապետութեան» հաստատեալ եկեղեցական իշխանութենէ եւ
կիրաւութիւնը հրամայեալ: Բաղկացած է 136 էջերէ: Գին, ա-
մուր թղթակազմը 2 դհն:

